

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 14. jaanuaril 2016¹

Liidetud kohtuasjad C-381/14 ja C-385/14

Jorge Sales Sinués
versus
Caixabank SA
ja
Youssouf Drame Ba
versus
Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA)

(eelotsusetaotlused, mille on esitanud Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (Barcelona 9. kaubanduskohus, Hispaania))

Direktiiv 93/13/EMÜ — Tarbijalepingud — Hüpoteeklaenu leping — Ebaõiglased tingimused — Lepingutingimuse tühisuse tuvastamise nõue — Tarbijakaitseühendus — Ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhagi — Individuaalmenetluse peatamine — Võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtted

I. Sissejuhatus

1. Käesolevates kohtuasjades kahtleb Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (Barcelona 9. kaubanduskohus, Hispaania) selles, kas Hispaania õigusnormid tsiviilkohtumenetluses kehtiva esimuse kohta on kooskõlas direktiivi 93/13/EMÜ² artikliga 7 ja järelikult ka selles, kas sama artikliga on kooskõlas individuaalhagide menetlemise peatamine seni, kuni tarbijate ja kasutajate kaitse ühenduse esitatud kollektiivhagi suhtes tehakse lõplik otsus.

2. Eelotsusetaotlused on esitatud kahe menetluse raames, milles tarbijad on esitanud individuaalhagi finantsasutuste vastu nõudes tuvastada hüpoteeklaenu lepingus sisalduva intressi alammäära tingimuse tühisus.

3. Need kohtuasjad annavad Euroopa Kohtule muu hulgas võimaluse täpsustada enda kohtupraktikat individuaalhagide ja kollektiivhagide olemuse ja nende omavahelise suhte kohta.

1 — Algkeel: prantsuse.

2 — Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/002, lk 288).

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

4. Direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 1 on sätestatud:

„Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.”

5. Direktiivi artikli 4 lõikes 1 on täpsustatud:

„[...] lepingutingimuse hindamisel [võetakse] arvesse lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laad ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele ning kõigile teistele kõnealuse või muu lepingu tingimustele, millest see sõltub.”

6. Direktiivi artikli 6 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see sisaldab ebaõiglasi tingimusi.”

7. Direktiivi 93/13 artikli 7 lõigetes 1 ja 2 on ette nähtud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglase tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.

2. Lõikes 1 nimetatud vahendite hulka kuuluvad sätted, mille kohaselt isikud ja organisatsioonid, kellele on liikmesriigi õiguse alusel õigustatud huvi tarbijat kaitsta, võivad kooskõlas siseriikliku õigusega pöörduda kohtute või pädevate haldusasutuste poole, kes otsustavad üldiseks kasutamiseks mõeldud lepingutingimuste ebaõigluse üle ning võivad kohaldada asjakohaseid ja tõhusaid vahendeid, et lõpetada selliste tingimuste jätkuv kasutamine.

[...]”.

B. Hispaania õigus

8. 7. jaanuari 2000. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Ley de enjuiciamiento) (*Boletín Oficial del Estado* nr 7, 8.1.2000, lk 575, edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik”) artiklis 13 on sätestatud:

„1. Kuni menetlus on pooleli, on lubatud hagejana või kostjana menetlusse astuda neil, kes tõendavad, et neil on otsene ja õiguspärane huvi kohtuasja tulemuse suhtes.

Eelkõige võib iga tarbija või kasutaja astuda menetlusse, mille on alustanud seaduslikult tunnustatud üksused, kelle eesmärk on nende huvide kaitsmine.

2. Menetlusse astumise avaldus ei peata menetluse käiku. Olles eelnevalt ära kuulunud kohtumenetluse pooled, teeb kohus otsuse määrusega üldise kümnepäevase tähtaja jooksul.

3. Kui isik on saanud loa menetlusse astuda, siis ei alustata menetlustoiminguid uuesti, vaid teda loetakse täieõiguslikult menetluspooleks ja ta saab kaitsta oma menetluskaaslase esitatud nõudeid või nõudeid, mida esitab menetlusse astuja ise, kui tal avaneb selleks menetluslik võimalus, isegi kui tema menetluskaaslane loobub oma nõudest, nõustub vastaspoole nõudega, võtab hagi tagasi või lahkub menetlusest mingil muul põhjusel.

Menetlusse astujal võimaldatakse samuti esitada enda kaitseks vajalikke väiteid, mida ta ei ole esitanud, kuna need tuli esitada enne tema menetlusse lubamist toimunud menetlusetapis. Need väited edastab kohtusekretär igal juhul ülejäänud pooltele viie päeva jooksul.

Menetlusse astuja võib samuti kasutada kohaseid õiguskaitsvahendeid otsuste vastu, mida ta peab oma huve kahjustavaks, isegi kui tema menetluskaaslane nendega nõustub.”

9. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 15 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Tarbijate ja kasutajate õiguste kaitsmiseks asutatud ühenduste või üksuste või puudutatud isikute rühmade alustatud menetlustes kutsutakse menetlusse need, kellel on kahju kannatanu staatus seetõttu, et nad on olnud selle toote tarbijad või selle teenuse kasutajad, mille tõttu menetlus algatati, et nad saaksid tugineda oma individuaalsele õigusele või huvile. Selle kutse esitab kohtusekretär, avaldades hagi vastuvõtmise kohta teate meedias, mille levikuala hõlmab territooriumi, kus on avaldunud nende õiguste või huvide riive.

[...]

3. Kui tegemist on menetlusega, milles kahjustav asjaolu mõjutab paljusid määramata või raskesti kindlaksmääratavaid isikuid, siis peatab kutse menetluse käigu tähtjaks, mis ei ületa kahte kuud ja mille määrab igal üksikjuhul eraldi kindlaks kohtusekretär lähtuvalt kohtuasja asjaoludest või faktilisest keerukusest ja kahju kannatanute kindlaksmääramise ja nende asukoha määramise raskustest. Menetlus jätkub kõikide nende tarbijate menetlusse astumisega, kes kutsele vastasid, kusjuures tarbijatel või kasutajatel ei ole lubatud individuaalselt menetluses osaleda hiljem, ilma et see piiraks nende võimalust tugineda oma õigustele või huvidele kooskõlas käesoleva seaduse artiklitega 221 ja 519.

4. Eespool toodud sätteid ei kohaldata menetluste suhtes, mis on algatatud sellise kasutamise lõpetamise nõudes esitatud hagi alusel, mille eesmärk on kaitsta tarbijate ja kasutajate üldisi kollektiivseid huve.”

10. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 43 kohaselt:

„[K]ui vaidluse eseme üle otsustamiseks on vaja lahendada küsimus, mis omakorda on teise samas või erinevas kohtus pooleli oleva menetluse põhiese, ja kohtuasju ei ole võimalik liita, siis võib kohus mõlema või ühe poole taotlusel ja pärast vastaspoole ärakuulamist määrata kohtumäärusega menetlustoimingute peatamise nende hetkeseisus, kuni menetlus, mille esemeks on varasem küsimus, viiakse lõpule.”

11. Tarbijate või kasutajate ühenduste hagi alusel algatatud menetluses langetatud kohtuotsuste mõju kohta on tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 221 märgitud:

„1. Ilma et see piiraks eelmiste artiklite kohaldamist, kehtivad kohtuotsustele, mis on tehtud käesoleva seaduse artikli 11 alusel hagide kohta, mille esitasid tarbijate või kasutajate ühendused, järgmised reeglid:

1a. Kui esitatud on nõue rahasumma väljamõistmiseks, millegi tegemisele kohustamiseks, tegevusest hoidumiseks või konkreetse või liigitunnustega soorituse tegemiseks, siis määratakse hagi rahuldavas kohtuotsuses individuaalselt kindlaks tarbijad ja kasutajad, keda tuleb nende kaitset käsitlevate seaduste kohaselt mõista sellest kohtuotsusest kasu saajatena.

Kui neid tarbijaid ja kasutajaid ei ole võimalik individuaalselt kindlaks määrata, antakse kohtuotsuses andmed, tunnused ja tingimused, mis on vajalikud selleks, et saaks nõuda maksmist ja kohastel juhtudel nõuda kohtuotsuse täitmisele pööramist või täitemenetluse astuda, kui seda on nõudnud hagejaks olev ühendus.

2a. Kui kohtuotsuse eeltingimusena või põhi- või ainsa otsustusena on tunnistatud teatud tegevus või käitumine õigusvastaseks või seadusele mittevastavaks, siis määratakse kohtuotsuses kindlaks, kas vastavalt tarbijate ja kasutajate kaitset käsitlevatele õigusaktidele on väljakuulutatud otsusel menetluslikud tagajärjed, mis ei piirdu vastavas kohtuprotsessis osalenud pooltega.

3a. Kui teatud tarbijad või kasutajad on menetluses osalenud, peab kohtuotsuses sõnaselgelt otsustama nende esitatud nõuete üle.

2. Kohtuotsustes, millega rahuldatakse tarbijate ja kasutajate kollektiivsete ja üldiste huvide kaitseks esitatud hagi kasutamise lõpetamise nõudes, võib kohus, kui ta peab seda kohaseks, määrata kohtuotsuse täieliku või osalise avaldamise kostja kulul, või kui rikkumise tagajärjed võivad pikema aja jooksul püsida, määrata parandava deklaratsiooni avaldamise.”

12. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 222 kohaselt:

„1. Jõustunud kohtuotsuste seadusjõud, olgu tegu siis hagi rahuldamise või rahuldamata jätmisega, välistab seaduse kohaselt hilisema menetluse, mille ese on identne selle menetluse esemega, milles see seadusjõud tekkis.

2. Seadusjõud hõlmab hagi ja vastuhagi nõudeid, nagu ka käesoleva seaduse artikli 408 lõigetes 1 ja 2 viidatud punkte.

Nimetatud nõuete põhjenduse seisukohast loetakse uueks ja erinevaks faktiliseks asjaoluks neid, mis ilmnevad pärast väidete esitamise tähtaja lõppu menetluses, kus need nõuded esitatakse.

3. Jõustunud kohtuotsus mõjutab selle menetluse pooli, milles see tehakse, ning poolte pärijaid ja õigusjärglasi, nagu ka menetluses mitteosalenud isikuid, kellel on õigused, millel poolte hagi esitamise õigus vastavalt käesoleva seaduse artiklile 11 põhineb.

[...]

4. Seadusjõustunud lahend lõplikus menetlust lõpetanud kohtuotsuses on edaspidi siduv hilisemat kohtuasja menetleva kohtu jaoks, kui selles menetluses on loogiliseks eelduseks eelneva lahendi ese, juhul kui nende mõlema menetluse pooled on samad või jõustunud kohtuotsus laieneb neile vastavalt seadusele.”

13. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 519 kohaselt:

„Kui artikli 221 esimeses reeglis nimetatud kohtuotsustes ei ole kindlaks määratud, milliste individuaalsete tarbijate või kasutajate kasuks kohtuotsus on tehtud, annab kohus, kes on pädev kohtuotsust täitmisele pöörama, ühe või mitme huvitatud isiku taotlusel ja pärast kaotanud poole ärakuulamist kohtumääruse, milles ta otsustab, kas kohtuotsuses määratud andmete, tunnuste ja tingimuste järgi tunnustatakse, et kohtuotsus on tehtud taotlejate kasuks. Selle kohtumääruse alusel saavad isikud, keda on kasusaajaks tunnustatud, nõuda kohtuotsuse täitmisele pööramist. Prokuratuur võib nõuda kohtuotsuse täitmist puudutatud tarbijate ja kasutajate kasuks.”

III. Põhikohtuasja asjaolud, eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

14. J. Sales Sinués ja Y. Drame Ba sõlmisid 20. oktoobril ja 7. veebruaril 2005 – mõlemad ennast puudutavas osas – hüpoteeklaenu lepingu uuendamise lepingu ja hüpoteeklaenu lepingu vastavalt finantsasutustega Caixabank SA (edaspidi „Caixabank”) ja Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA) (edaspidi „Catalunya Caixa”). Need lepingud sõlmiti nominaalse intressimääraga kogu summa ulatuses, milleks oli vastavalt 78 132 eurot ja 209 000 eurot, ning lisaks nähti „intressi alammäära tingimuse” all ette piirang nominaalse intressimäära korra aastas tehtavatele kohandamistele, vastavalt 2,85% ja 3,75%. Mõlemad lepingud nägid ette ka selle intressi maksimaalse määra, milleks oli 12%.

15. Eespool mainitud lepingud sisaldasid ka tingimust, mille kohaselt nominaalset fikseeritud intressimäära kohaldati alates selle kehtestamisest kuni vastavalt 1. oktoobrini 2006 ja 31. augustini 2005. Alates nendest kuupäevadest kuni laenu tasumiseni kohaldati muutuvat intressimäära, mille puhul liideti euriborile vastavalt + 0,60% ja + 0,50%.

16. 10. oktoobril 2013 esitas J. Sales Sinués ja 25. oktoobril 2013 Y. Drame Ba individuaalhagi hüpoteeklaenu lepingus sisalduva intressi alammäära tingimuse tühisuse tuvastamiseks. Hagiavaldustes märkisid põhikohtuasjade hagejad, et lepingute tüüptingimustes sisalduvad intressi alammäära tingimused viisid ühepoolselt sisse finantsasutused ja neid ei räägitud eraldi läbi. Järelikult paluvad nad eelotsusetaotluse esitanud kohtul esiteks tuvastada nende tingimuste tühisus läbipaistvuse puudumise tõttu ja ka seepärast, et need tingimused ei ole tasakaalus ja koormavad rohkem hagejaid, ning teiseks kohustada finantsasutusi tagastama nende tingimuste alusel põhjendamatult saadud summad.

17. Juba enne hagejate nimetatud hagide esitamist oli tarbijate ja kasutajate ühendus Adicae (Asociación de Usuarios de Bancos Cajas y Seguros)³ 11. novembril 2010 esitanud Juzgado de lo Mercantil n° 11 de Madrid'ile (Madridi 11. kaubanduskohus, Hispaania) kollektiivhagi 72 finantsasutuse, sealhulgas Caixabank'i ja Catalunya Caixa vastu⁴. Selles hakis paluti lõpetada intressi alammäära tingimuste kasutamine nende ebaõigluse tõttu.

18. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 11 lõikele 4 ning artiklitele 43 ja 222 tuginedes esitasid põhikohtuasjade kostjad vastuväite, mis tuleb lahendada enne põhikohtuasja, ning palusid peatada nende vastu esitatud individuaalhagide menetlemine kuni kollektiivhagi menetluses on tehtud lõplik otsus.

19. Põhikohtuasjade hagejad vaidlevad sellele väitele vastu, leides, et neil on õigus distantseeruda tarbijate ja kasutajate ühenduse esitatud kollektiivhagist ning esitada individuaalhagi.

3 — Tarbijate ühendus, mis on spetsialiseerunud pangateenustele ja kindlustusele.

4 — Selle kollektiivhagi kohta esitati menetleva kohtu taotlusel teade avalikkusele meedias ja Adicae vahendusel.

20. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab tema menetluses olevates kohtuasjades kõigepealt, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 43 on ette nähtud, et individuaalhagi menetlemine peatatakse kuni kollektiivhagi osas lõpliku otsuse tegemiseni. Ta lisab, et kui puudutatud isikute arvu on raske ja isegi võimatu kindlaks määrata, lubab tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 15 lõige 3 pöörduda asjaomastel isikutel kohtusse individuaalhagiga alles pärast kahe kuu möödumist sotsiaalmeedias kohtumenetluses osalemise kutse avaldamisest. Lõpuks täpsustab ta, et kui tarbija soovib individuaalselt osaleda kollektiivsete huvide kaitseks tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 11 lõike 4 alusel algatatud menetluses, peab ta ilmuma kohtusse, mis ei ole tema elukohajärgne kaubanduskohus.

21. Eeltoodut arvestades kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus selles, kas sellistel asjaoludel nagu põhukohtuasjas on tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 43 kooskõlas direktiivi 93/13 artikliga 7. Ta meenutab eelkõige, et kollektiivhagi menetlus, mille tulemus on määrav põhikohtuasjade peatamise asjas, on eelotsusetaotluste esitamise ajaks kestnud juba neli aastat, kohtuistungi toimumise aega ei ole veel kindlaks määratud ning ka mitu finantsasutust ei ole veel esitanud kostja vastuseid.

22. Neil asjaoludel otsustas Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (Barcelona 9. kaubanduskohus) kahe 27. juunil 2014 tehtud otsusega, mis saabusid Euroopa Kohtu kantseleisse vastavalt 11. augustil 2014 (C-381/14) ja 13. augustil 2014 (C-385/14), menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas võib asuda seisukohale, et [Hispaania õiguskorras] on kehtestatud direktiivi 93/13 artikli 7 lõike 1 kohaselt tõhus vahend või mehhanism?
2. Mil määral kujutab see peatav mõju tarbija jaoks takistust ja seega viidatud direktiivi artikli 7 lõike 1 rikkumist selliste tarbija lepingusse lisatud ebaõiglaste lepingutingimuste tühisuse peale kaebuse esitamisel?
3. Kas asjaolu, et tarbija ei saa kollektiivhagist distantseeruda, kujutab endast direktiivi 93/13 artikli 7 lõike 3 rikkumist?
4. Või kas vastupidi on [tsiviilkohtumenetluse seadustiku] artikli 43 peatav mõju direktiivi 93/13 artikliga 7 vastavuses, arvestades, et tarbija õigused on täielikult kaitstud selle kollektiivhagiga, kusjuures Hispaania õiguskorras on ette nähtud muud sama tõhusad menetluslikud mehhanismid tarbija õiguste kaitseks, ja õiguskindluse põhimõttega?”

23. Euroopa Kohtu presidendi 9. septembri 2014. aasta määrusega liideti kohtuasjad C-381/14 ja C-385/14 ühiseks kirjalikuks ja suuliseks menetlemiseks ning kohtuotsuse tegemiseks. Kirjalikud seisukohad esitasid J. Sales Sinués, Catalunya Caixa, Hispaania valitsus ja Euroopa Komisjon. J. Sales Sinués, Caixabank, Catalunya Caixa, Hispaania valitsus ja komisjon kuulati ära 30. septembril 2015 toimunud kohtuistungil.

IV. Eelotsuse küsimuste analüüs

24. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnastatud eelotsuse küsimused puudutavad direktiivi 93/13 tõlgendamist kahe hüpoteeklaenu lepingu puhul, mis mõlemad sisaldavad intressi alammäära tingimust. Sellist liiki tingimus määrab kindlaks muutuva intressimäära alammäära, millest edasi ei saa tarbijad enam kasu ametlike intressimäärade langusest.

25. Käesolevates kohtuasjades ei ole tegemist mitte ainult keerulise õigusliku olukorraga, vaid ka sellega, et liikmesriigi erinevad kohtud kasutavad mitut erinevat tõlgendamise kriteeriumi. Seepärast pean vajalikuks enne eelotsuse küsimuste uurima asumist kõigepealt meelde tuletada – tuginedes Euroopa Kohtule esitatud toimikust nähtuval teabele – vaidlusaluste siseriiklike õigusnormide olemuslikke aspekte.

A. Sissejuhatavad märkused

26. Eelotsusetaotluse esitanud kohus, J. Sales Sinués, Hispaania valitsus ja komisjon viitavad vaidlusaluste õigusnormide, eelkõige tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 43 ulatusele, mis ongi peamiseks probleemiks, mille lahendamiseks on pöördutud eelotsusetaotluse esitanud kohtusse ja Euroopa Kohtusse.

1. Tsiviilkohtumenetluses kehtivast esimesest tuletatud erand

27. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et vastavalt Hispaania menetlusõigusele ei ole võimalik samade poolte vahel sama eseme ja alusega kahe menetluse toimumine samal ajal ega üksteisele järgnevalt, kuna sellega kaasneks vastuoluliste kohtuotsuste langetamise oht. Sellise ohu vältimiseks on Hispaania õiguses seega ette nähtud kolm erinevat mehhanismi, nimelt kohtuotsuse materiaalne seadusjõud⁵, *lis pendens*⁶ ja tsiviilkohtumenetluses kehtiv esimus.

28. Just viimasena nimetatud menetluslik mehhanism, mis on ette nähtud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 43, tekitab eelotsusetaotluse esitanud kohtule kõige rohkem probleeme. Viidatud artikkel käib selliste olukordade kohta, kus tsiviilkohtus poolelioleva vaidluse eseme üle otsustamiseks on „vaja lahendada küsimus, mis omakorda on teise samas või erinevas [tsiviil]kohtus pooleli oleva menetluse põhiese”. Vastavalt sellele artiklile peab kohus need menetlused liitma, kui kohtuasjade ühendamine on võimalik. Kui aga liitmine on võimatu, lubab see säte nimetatud kohtul kohtuasja peatada.

29. Menetluse peatamiseks peavad olema täidetud kolm kumulatiivset tingimust, nimelt eelneva küsimuse otsene ja oluline mõju põhikohtuasja lahendile, ühe või mõlema poole taotlus⁷ ja eelneva küsimuse suhtes pooleli olev menetlus. Siiski on tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 43 märgitud, et „kohus võib menetluse peatada”. Seega, nagu nähtub eelotsusetaotlusest, ei ole peatamine kohustuslik ja artikkel 43 annab kohtutele kaalutusõiguse otsustamisel, kas selline peatamine on vajalik⁸.

2. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 43 erinev tõlgendamine ja kohaldamine liikmesriigi kohtutes

30. Nagu nähtub Euroopa Kohtu käsutuses oleva toimiku materjalidest, siis just tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 43 erinev tõlgendamine ja kohaldamine liikmesriigi kohtutes ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamiseks esitatud Adicae kollektiivhagi suhtes on see, mis muudab eelotsuse küsimuste analüüsi veelgi keerulisemaks, ilma et seda küsimust oleks liikmesriigis juba arutatud kassatsiooniasemes.

5 — Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul esineb tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 222 ette nähtud kohtuotsuse materiaalne seadusjõud juhul, kui lõplik kohtuotsus, millega hagi kas rahuldatakse või jäetakse rahuldumata, tehakse varem toimunud menetluses ja see tähendab, et samade poolte vahel ei tohi sama eseme ja alusega menetlust pärast enam algatada.

6 — Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et *lis pendens* olukorraga on tegemist siis, kui hilisema menetluse ese on identne varasema poolelioleva menetluse esemega. Seega, arvestades sama eseme suhtes vastuoluliste otsuste langetamise ohtu, tuleb selline teine menetlus välistada.

7 — Vt selle kohta Tribunal Supremo (tsiviilkolleegium) otsus nr 527/2013, 3.9.2013.

8 — Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et „ta on jõudnud menetlusstaadiumi, kus ta peab *otsustama*, kas kohtuasja menetlus tuleb peatada või tuleb jätkata tavapäraselt menetlust kuni kohtuotsuse kuulutamiseni”. Kohtujuristi kursiiv. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 43 kohta vt eelkõige: De la Oliva Santos, A., *Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil*, Thomson-Civitas, 2006, lk 85–88; Montero Aroca, J. jt, *Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil*, 21. väljaanne, Tirant lo Blanch, 2013, lk 126 ja 127, ning Gimeno Sendra, V., *Derecho Procesal Civil I. El proceso de declaración. Parte General*, 5. väljaanne, Colex, 2014, lk 215.

31. Esiteks näivad osad kohtud arvavat, et vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklile 43 kehtib tsiviilkohtumenetluses esimus ja peatavad esimesed menetlused kuni teistes menetlustest on tehtud lõplik otsus, tuginedes individuaalhägide ja kollektiivhägide eseme seotusele⁹.

32. Teiseks näivad osad kohtud arvavat, et individuaalhägide ja kollektiivhägide puhul on tegemist *lis pendens*'i olukorraga, arvestades, et neil on sama ese, alus ja pooled,¹⁰ ning lõpetavad tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 222 lõikele 3 tuginedes individuaalhägide menetluse. Toimikust nähtuvalt toetab seda seisukohta vähemus.

33. Lõpuks leiavad teatud kohtud, et tegemist ei ole esimusega tsiviilkohtumenetluses ega *lis pendens*'i olukorraga ja arvavad nimelt, et hagi ese ja pooled ei ole realselt samad, sest kollektiivhagi lahendamise tulemused ei mõjuta individuaalhägisid, ja isegi kui kollektiivhagi menetlemise raames tuvastatud intressi alammäära tingimuse tühisus võib mõjutada positiivselt individuaalhägisid, ei tähenda see, et kui esimesena nimetatud hagi jäetakse rahuldamata, peaks sama juhtuma ka teistega. Nad asuvad seega seisukohale, et tarbijale jääb õigus esitada hagi enda õiguste kaitseks ning puudub alus individuaalhagi menetluse peatamiseks¹¹.

34. Näib et ka Hispaania valitsus ja komisjon ühinevad viimasena toodud seisukohaga, väites enda kirjalikes seisukohtades eelkõige, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 43 alusel ei pea individuaalhagi menetlust tingimata peatama.

35. Hispaania valitsus lisab kohtuistungil esitatud seisukohtades, et eristada tuleb kollektiivhagi lepingu ebaõiglaste tüüptingimuste kasutamise lõpetamise nõudes individuaalhägist hüpoteeklaenu lepingu tühisuse tuvastamiseks põhjendusel, et see leping sisaldab ebaõiglast tingimust. Need kaks hagi on oma olemuselt erinevad, nende ese ühtib vaid osaliselt. Nimelt, kui *ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhagi* puhul on pooltel võimalus esitada enda seisukohti ilma, et võimalik oleks hinnata kõiki konkreetse asja asjaolusid (abstraktne ja üldine kohtroll), eelkõige seoses konkreetse tarbijaga, kes on sõlminud tüüplepingu, siis *individuaalhagi* puhul peab kohus võtma arvesse kõiki lepingu sõlmimise hetkel esinenud asjaolusid, sealhulgas nende arengut, kõiki lepingu sõlmimist mõjutanud asjaolusid ning kõiki teisi kõnealuse või muu lepingu tingimusi, millest see sõltub¹².

36. Järelikult leiab Hispaania valitsus esiteks, et Hispaania menetlusõiguse normide loogiline ja süstemaatiline tõlgendamine välistab tsiviilkohtumenetluses kehtiva esimuse ja teiseks, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 43 puudutab esimest, mis ei ole mitte ainult hüpoteetiline ja potentsiaalne, vaid reaalne, mistõttu ei saa seda menetlust peatada.

3. Probleemid, mis seonduvad kollektiivhagi rahuldavate kohtuotsuste mõjuga tarbijate suhtes, kes ei olnud selle menetluse pooled

37. Hispaania valitsus ja Catalunya Caixa leiavad, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 221 ei ole ette nähtud, et kollektiivhagi rahuldava kohtuotsuse mõju laieneks kõikidele tarbijatele, kellega sõlmitud leping sisaldab tüüptingimust, mis sarnaneb sisuliselt vaidlustatud tingimusega. Nimelt juhul, kui *kollektiivhagi jäetakse rahuldamata*, võimaldab see artikkel individuaalhagi arutamist, et tarbijal oleks võimalik esitada tema konkreetse juhtumi erilised asjaolud. See on valitsuse sõnul kooskõlas

9 — Selles osas viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus Audiencia Provincial Barcelona (Barcelona piirkondlik kohus) määrusele nr 84/2013, 11.6.2013, mis – arvestades võimalusega, et kollektiivmenetluses tehtavas otsuses võidakse tuvastada intressi alammäära tingimuse tühisus – näeb sõnaselgelt vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 221 lõikele 1 ette, et see kehtib *ultra partes*.

10 — Komisjon viitab sellele, et just see vähemuse seisukoht näib olevat aluseks Audiencia Provincial de Barcelona (Barcelona piirkondlik kohus) määrusele nr 112/2014, 9.10.2014.

11 — Vt eelkõige Audiencia Provincial Huelva (Huelva piirkondlik kohus) määrus nr 76/2013, 24.2.2014, ning Audiencia Provincial Ourense (Ourense piirkondlik kohus) otsused nr 278/2013 ja nr 494/2013, 22.5.2014 ja 22.9.2014.

12 — Tribunal Supremo (kõrgeim kohus) otsus nr 241/13, 9.5.2013, punktid 235–238.

tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 11 lõikega 1, mille kohaselt on tarbijate ühendustel õigus hagi esitada „sõltumata puudutatud isikute isiklikust õigusest hagi esitada”¹³. Hispaania valitsus lisab aga, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 221 on piiratud sellega, et *kollektiivhagi rahuldava kohtuotsuse* mõju võib laieneda ka nendele isikutele, kes ei olnud selle menetluse pooled; selle otsuse peab tegema liikmesriigi kohus¹⁴.

38. J. Sales Sinués väitis siiski kohtuistungil, et üldiselt näitab individuaalhagi esitamine distantseerumist kollektiivsest menetlusest, see tähendab, et tarbija loobub sellisest laiemast mõjust, mida tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 221 lõikes 1 pakutakse selles menetluses kollektiivhagi rahuldanud kohtuotsusele. Järelikult puudub oht, et sama nõude osas tehakse kaks vastuolulist otsust. Siiski leiab ta, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 43 tõlgendamine nii, et tsiviilkohtumenetluses kehtib esimus ja järelikult tuleb kohtuasja menetlus peatada kuni kollektiivhagi osas on tehtud lõplik kohtuotsus, tähendaks, et tarbija ei saa distantseeruda kollektiivhagi menetlusest.

4. Menetluse astumine kohtuasjades, mis on algatatud tarbijate õiguste ning kollektiivsete ja üldiste huvide kaitseks

39. Eelotsusetaotluse esitanud kohus, J. Sales Sinués, Hispaania valitsus ja komisjon viitavad Tribunal Supremo 9. mai 2013. aasta otsusele¹⁵, mis on tehtud ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhagi suhtes, küll mitte selle, millele viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus, kuid ka see puudutab intressi alammäära tingimust. Tribunal supremo (kõrgeim kohus) on tuvastanud sellist liiki tingimuste tühisuse mitte nende sisu tõttu, vaid läbipaistvuse puudumise tõttu, see tähendab tarbijatele nende tingimuste osas selge ja läbipaistva teabe esitamata jätmise tõttu¹⁶.

40. Mis puudutab selle otsuse aluseks olnud hagide iseloomu, siis selles osas väidab komisjon oma kirjalikes seisukohtades, et kuna tegemist on ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhagiga ja järelikult puudutab see üksnes intressi alammäära tingimuse seaduspärasust, ei tulene sellest kollektiivhagist tagajärgi kahju hüvitamisele.

41. J. Sales Sinués märkis aga kohtuistungil, et Adicae kollektiivhagi koosneb esiteks tuvastusnõudest, mille eesmärk on lõpetada laenulepingutesse intressi alammäära tingimuse lisamine ja teiseks kollektiivsest nõudest hüvitada selle tingimusega tekitatud kahju. Selles osas märkis ta, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklit 15 kohaldatakse mitte ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõude suhtes, vaid üksnes kollektiivse kahju hüvitamise nõude suhtes. Järelikult ei käinud tarbijate avaldus individuaalselt menetluse astumiseks, mis esitati kahekuulise tähtaja jooksul pärast vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 15 lõikele 3 sotsiaalmeedias üldise kutse avaldamist osaleda ette nähtud kollektiivmenetluses, mitte ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud Adicae kollektiivhagi kohta, vaid üksnes hüvitise saamiseks esitatud

13 — Selles artiklis on sätestatud, et „[õ]iguspäraselt asutatud tarbijate ja kasutajate ühendustel on õigus hagi esitada oma liikmete ja enda õiguste ja huvide ning tarbijate ja kasutajate üldiste huvide kaitseks, sõltumata puudutatud isikute isiklikust õigusest hagi esitada”.

14 — Kohtujuristi kursiiv.

15 — Tribunal Supremo (kõrgeim kohus) otsus nr 241/13, 9.5.2013. Selles kohtuotsuses piiras Tribunal Supremo tühisuse tuvastamise tagasiulatavat mõju nii, et sellel on *ex nunc* mõju, see tähendab mitte alates laenulepingu sõlmimisest (*ex tunc*), vaid üksnes alates 9. maist 2013, see tähendab asjaomase kohtuotsuse kuulutamisest. Sellist piirangut korrati sama kohtu 25. märtsi 2015. aasta otsuses nr 139/2015. Sellise toime piiramist käsitletakse ka hiljuti esitatud Hispaania kohtu eelotsusetaotluses pooleliolevas kohtuasjas Gutierrez Naranjo (C-154/15).

16 — J. Sales Sinuési kirjalikest seisukohtadest nähtub intressi alammäära tingimuse osas, mis on osa laenulepingu hinnast, et finantsasutused peavad teavitama tarbijat sellest tingimusest, et viimasel oleks lepingu allkirjastamisel täielik arusaam selle olemasolust ja selle mõjust laenu tegelikule hinnale.

kollektiivhagi kohta¹⁷. J. Sales Sinuési sõnul on seega käesolevas asjas menetluse viibimise tinginud hüvitise saamiseks esitatud kollektiivhagi, kuna väga suur arv tarbijaid on astunud individuaalselt menetluse pooleks¹⁸. Seega väidab ta, et hüvitise saamiseks esitatud kollektiivhagi nõuab rohkem aega kui individuaalhagi.

42. Eeltoodust nähtuvalt tuleb minu arvates eelotsuse küsimusi uurida just selles kontekstis, mida peab kontrollima aga juba eelotsusetaotluse esitanud kohus.

B. Eelotsuse küsimused

43. Kohe alguses tuleb meenutada, et siseriiklike kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses on Euroopa Kohtu ülesanne anda siseriiklikule kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks viimasel poolelioleva kohtuasja lahendada. Seda arvestades tuleb Euroopa Kohtul temale esitatud küsimused vajaduse korral ümber sõnastada¹⁹. Selleks võib Euroopa Kohus tuua liikmesriigi kohtu esitatud teabe ja eelkõige eelotsusetaotluse põhjenduste hulgast esile need liidu õigusnormid ja põhimõtted, mida tuleb põhikohtuasja vaidluse eset arvestades tõlgendada²⁰.

44. Käesolevas asjas olen ma arvamusel, et Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (Barcelona 9. kaubanduskohus) palub Euroopa Kohtul tegelikult tõlgendada võrdvärsuse ja tõhususe põhimõtteid direktiivi 93/13 artikli 7 rakendamise raames, et tal oleks võimalik hinnata, kas asjaomased siseriiklikud õigusnormid järgivad liidu õigust.

45. Sellises olukorras tuleb eelotsuse küsimustest aru saada nii, et nendega soovitakse sisuliselt teada, kas võrdvärsuse ja tõhususe põhimõtteid arvestades tuleb direktiivi 93/13 artiklit 7 tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised siseriiklikud menetlusnormid nagu põhikohtuasjas, mis lubavad tsiviilkohtumenetluses kehtiva esimuse tõttu peatada ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhagiga paralleelselt esitatud individuaalhagi menetlemise kuni kollektiivmenetluses lõpliku kohtuotsuse langetamiseni, ilma et asjaomane tarbija võiks kollektiivhagist distantseeruda.

1. Lepingutingimuste ebaõigluse hindamise kriteeriumid direktiivi 93/13 ja kohtupraktika raames

a) Tarbija esitatud individuaalhagi ja ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhagi

46. Mulle näib, et oluline on meenutada, et direktiiviga 93/13 loodud kaitsesüsteem lähtub eeldusest, et tarbija on suhtes müüja või teenuste osutajaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet, mis viib selleni, et tarbija nõustub müüja või teenuste osutaja eelnevalt koostatud tingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu²¹.

17 — Hageja tsiteeris tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 15 lõiget 4, mille kohaselt „[ei kohaldata] eespool toodud sätteid menetluste suhtes, mis on algatatud sellise kasutamise lõpetamise nõudes esitatud hagi alusel, mille eesmärk on kaitsta tarbijate ja kasutajate kollektiivseid huve”.

18 — Catalunya Caixa väitis kohtuistungil, et kollektiivmenetluse aeglus on muu hulgas tingitud suurest arvust tarbijatest (9000), kes osalevad selles kohtuasjas individuaalselt.

19 — Vt eelkõige kohtuotsused Krüger (C-334/95, EU:C:1997:378, punktid 22 ja 23); Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, punkt 57) ja Biovet (C-306/14, EU:C:2015:689, punkt 17).

20 — Vt selle kohta eelkõige kohtuotsused Redmond (83/78, EU:C:1978:214, punkt 26), Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, punkt 58) ja Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, punkt 42).

21 — Vt kohtuotsused Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 25); Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, punkt 25); Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 29); Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 22); Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 33); Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 44), ja Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, punkt 32).

47. Direktiivis 93/13 toodud kaitse tagamiseks on liidu seadusandja sisse viinud lepingutingimuste ebaõigluse hindamise kriteeriumid, mis nõuavad eelkõige, et analüüsida tuleb iga juhtumi konkreetseid asjaolusid²². Selles osas peab vastavalt direktiivi 93/13 artiklile 3 teadma, kas asjaomane lepingutingimus räägiti eraldi läbi või mitte ja järelikult, kas see tingimus on eelnevalt koostatud ning tarbija ei ole seetõttu saanud tingimust sisuliselt mõjutada, seda eriti eelnevalt koostatud tüüplepingute puhul. Ühtlasi on sama direktiivi artikli 4 lõikes 1 sätestatud, et lepingutingimuse ebaõigluse hindamisel võetakse arvesse kõiki lepingu sõlmimise hetkel esinenud „sõlmimisega kaasnenud asjaolusid” ning „kõiki teisi kõnealuse või muu lepingu tingimusi, millest see sõltub”.

48. Mis puudutab esiteks selliseid *tarbija enda esitatud hagnosisid*, nagu nendega on tegemist põhikohtuasjades, siis on Euroopa Kohus otsustanud seoses eespool mainitud siseriikliku olukorraga, et „direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid sätestama, et ebaõiglased lepingutingimused ei ole siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel tarbijale siduvad”. Kohtupraktikast nähtuvalt on seega tegemist imperatiivse sättega, mille eesmärk on asendada lepinguga loodud formaalne tasakaal lepingupartnerite õiguste ja kohustuste vahel tegeliku tasakaaluga, mis taastab nendevahelise võrdsuse²³.

49. Mulle näib oluline meenutada, et direktiivi 93/13 artiklid 3 ja 6 annavad tarbijatele subjektiivsed õigused, mida liikmesriikide kohtud on kohustatud kaitsma, sealhulgas ka omal algatusel.

50. Mis puudutab teiseks selliseid *ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhagnosisid*, nagu on esitanud Adicae, siis ma meenutan, et kohtupraktikast tulenevalt ei ole direktiivi 93/13 eesmärk ühtlustada karistusi, mida kohaldatakse juhul, kui nende kollektiivhagide raames on tuvastatud lepingutingimuse ebaõiglus. Siiski kohustab direktiivi artikli 7 lõige 1 liikmesriike tagama, et oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mille müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad²⁴.

51. Euroopa Kohus on juba mitu korda rõhutanud, et direktiiviga 93/13 ette nähtud kaitse süsteem tugineb ideele, et tarbija ning ettevõtja vahelist ebavõrdsust saab tasakaalustada ainult välise, lepingupooltest sõltumatu aktiivse sekkumisega²⁵. See ongi põhjus, miks direktiivi 93/13 artikli 7 lõikes 2 on täpsustatud, et eespool nimetatud vahendite hulgas on nende tarbijakaitse organisatsioonide võimalus pöörduda kohtute [või haldusorganite] poole, et paluda viimastel otsustada, kas üldiseks kasutamiseks mõeldud lepingutingimused on ebaõiglased, ning saavutada sellisel juhul nende keelamine²⁶.

52. Seda arvestades on asjakohane selgitada, et liidu seadusandja ei ole sõnaselgelt reguleerinud individuaalhagide ja kollektiivhagide omavahelisi suhteid. Siiski, nagu on õigesti leidnud komisjon, võib nende kahte liiki hagide olemuse ja omavahelise seose piirid tuletada mitte üksnes direktiivist 93/13, vaid ka Euroopa Kohtu praktikast.

22 — Vastavalt direktiivi 93/13 põhjendusele 15 on „lepingutingimuste ebaõigluse kontrollimiseks vajalikud kriteeriumid [...] vaja üldiselt kindlaks määrata”.

23 — Vt kohtuotsus *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 34).

24 — *Ibidem* (punkt 35).

25 — Vt kohtuotsused *Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores* (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 27); *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675, punkt 26); *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 31) ja *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 41).

26 — Vt selle kohta kohtuotsused *Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores* (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 27); komisjon vs. Itaalia (C-372/99, EU:C:2002:42, punkt 15) ja *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 36). Vt samuti direktiivi 93/13 põhjendus 23.

b) Individuaalhägide ja ebaõiglase lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhägide olemus ja nende suhe

i) Individuaalhägide ja kollektiivhägide erinev olemus direktiivis 93/13

53. Komisjon leiab enda kirjalikes seisukohtades, et direktiivi 93/13 artikli 7 lõige 1 viitab üldiselt individuaalhägidele, mille on esitanud tarbijad, keda kahjustavad ebaõiglased lepingutingimused; nende hägide puhul on tegemist tavaliste õiguskaitsevahenditega isikute õiguste kaitseks, samas kui ebaõiglase lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhägid, mis on ette nähtud lõikes 2, kujutavad endast selle kaitse tagamise täiendust.

54. Ma nõustun selle analüüsiga.

55. Ebaõiglase lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhägide täiendav iseloom on minu arvates seotud asjaoluga, et tegemist on üldiste hägidega, millega ei taotleta konkreetset kontrolli, nagu seda nõuab direktiiv 93/13 tarbija individuaalse hägi puhul, vaid üksnes lepingutingimuste võimaliku ebaõigluse abstraktset ja üldist kontrolli²⁷.

56. Eeltoodust nähtub, et direktiiv 93/13 kohustab liikmesriike sisse viima enda õigussüsteemi esiteks üldiselt individuaalhägide esitamise võimaluse, et vaidlustada lepingutingimuste ebaõiglust, ja teiseks täiendina²⁸ kollektiivhägide esitamise võimaluse ebaõiglase lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes, mis ei asenda samas individuaalhägisid ega takista nende esitamist.

ii) Kohtupraktika individuaalhägide ja kollektiivhägide omavahelise täiendava suhte kohta

57. Mis puudutab *individuaalhägisid*, siis kohtupraktikast nähtub, et direktiivis 93/13 liikmesriigi kohtule antud roll, mis seisneb direktiivi sätetega soovitud kaitse kasuliku mõju tagamises, „ei piirdu [...] pelgalt võimalusega otsustada lepingutingimuse võimaliku ebaõiglase olemuse üle, vaid see hõlmab ka kohustust kontrollida seda küsimust omal algatusel”²⁹. Euroopa Kohtu sõnul seisneb see – ka omal algatusel – sekkumise kohustus individuaalhägide puhul üldiselt kas millegi tegemises või sobivate meetmete võtmises, et kompenseerida tarbija nõrgemat positsiooni ettevõtja suhtes³⁰. *Ebaõiglase lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhägide* osas on Euroopa Kohus aga otsustanud, et tarbijakaitsehendused ei ole võrreldes ettevõtjatega sellisel nõrgemal positsioonil³¹. Täpsemalt leidis ta, et ebaõiglase tingimuste kasutamise lõpetamise kollektiivhägi, mis seab sellise ühenduse vastamisi ettevõtjaga, „ei iseloomusta tasakaalutus, mis eksisteerib tarbija ja tema lepingupartnerist ettevõtjaga seotud individuaalse kaebuse puhul”³². Selline direktiivist 93/13 tulenev ja kohtupraktikas tunnistatud erinevus individuaalhägide ja kasutamise lõpetamise kollektiivhägide vahel kinnitab minu arvates seda, et teisena nimetatud hägid täiendavad esimesena nimetatuid.

27 — Komisjon täpsustab, et direktiivi 93/13 artikli 7 lõikes 2 nimetatud „isikud” ei ole tarbijad ise, vaid isikud, kes tegelevad tarbijate kaitsmisega, nagu näiteks „tarbijate ombudsman”.

28 — Komisjoni sõnul on tarbijakaitse selline valdkond, kus „[e]raisikute sekkumisel oma EL-i õigusest tulenevate õiguste kaitseks kollektiivsete õiguskaitsevahendite abil on avaliku võimu tegevusega võrreldes *lisaväärtus*”. Vt komisjoni 11. juuni 2013. aasta soovitus ühiste põhimõtete kohta, mida kohaldatakse liikmesriikide keelava iseloomuga ja kahju hüvitamisele suunatud kollektiivsete õiguskaitsevahendite suhtes EL-i õigusest tulenevate õiguste rikkumise korral (ELT 2013, L 201, põhjendus 7, lk 60). Kohtujuristi kursiiv.

29 — Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 32).

30 — Vt kohtuotsused Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 27); Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705, punkt 32) ja Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 32).

31 — Vt kohtuotsus Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, punkt 49).

32 — *Ibidem* (punkt 50).

58. Ühtlasi on Euroopa Kohus leidnud, et „rikkumise lõpetamiseks esitatud [kollektiiv]hagide ennetav ja hoiatav laad ning samuti nende sõltumatus mis tahes konkreetsest ning individuaalsest vaidlusest tingib selle, et sellise hagi võib esitada ka siis, kui tingimusi, mille kasutamise keelamist taotletakse, ei ole konkreetsetes lepingutes kasutatud”³³. Selle eesmärgi tõhusaks elluviimiseks on Euroopa Kohtu sõnul nõutav, et tarbijalepingute need tüüptingimused, mille ebaõiglus on tuvastatud asjaomase müüja või teenuste osutaja [või asjaomaste müüjate või teenuste osutajate] vastu esitatud hagi raames, millega nõutakse rikkumise lõpetamist, nagu sellega on tegemist põhikohtuasjas, „ei ole siduvad tarbijatele, kes on hagi alusel, millega nõutakse rikkumise lõpetamist, algatatud menetluse pooled, ega ka tarbijatele, kes on sõlminud asjaomase müüja või teenuste osutajaga lepingu, mille suhtes on kohaldatavad need samad tüüptingimused”³⁴. Sellega, et „ebaõiglase tingimuse tühisuse tuvastamine kehtib kõigi tarbijate suhtes, kes on sõlminud tarbijalepingu, mille suhtes kohaldatakse neid samu tüüptingimusi, tagatakse nimelt, et need tarbijad ei ole kõnealuse tingimusega seotud, *välisamatata samas* siseriiklikes õigusnormides ette nähtud *muude piisavate ja tõhusate sanktsioonide kohaldamist*”³⁵.

59. Sellest kohtupraktikast nähtub seega, et direktiivi 93/13 raames peab ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise kollektiivhagi ja tarbijatele siduvate konkreetsete lepingutingimuste vahel olema side selliselt, et selline hagi on soodne tarbijatele, ja mitte selline side, et kollektiivhagi takistab individuaalhagide esitamist või asendab viimased ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise kollektiivhagiga.

2. Asjaomaste siseriiklike menetlusnormide hindamine direktiivi artikli 7 ning võrdvärsuse ja tõhususe põhimõtete alusel

60. Eelotsuse küsimuste sõnastust arvestades tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus näib nõustuvat põhimõttega, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 43 alusel tuleb kuni kollektiivhagi menetluses lõpliku otsuse tegemiseni peatada selliste individuaalhagide menetlemine, mille on esitanud hagejad paralleelses menetluses³⁶. Siiski nähtub nii J. Sales Sinuési, Hispaania valitsuse kui ka komisjoni seisukohtadest, et selline peatamine ei ole kohustuslik, sest vaidlusalune õigusnorm annab Hispaania kohtutele kaalutusõiguse otsustamisel, kas menetluse peatamine on vajalik või mitte.

61. Ma märgin lisaks, et nagu nähtub käesoleva ettepaneku punktides 30–33, siis käesoleval juhul muudab need õigusnormid veelgi keerulisemaks see, et liikmesriigi kohtud tõlgendavad neid erinevalt.

62. Käesolevas asjas meenutan põhikohtuasjas vaidlusaluste siseriiklike õigusnormide kohta, et Euroopa Kohtu pädevuses ei ole tõlgendada siseriikliku õiguse sätteid, see on üksnes eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne või vastavate pädevate siseriiklike kohtute ülesanne, kes peavad kindlaks tegema, kas kohaldamisele kuuluvad siseriiklikud õigusnormid vastavad liidu õiguse nõuetele. Euroopa Kohus võib eelotsust langetades siiski teha vajaduse korral täpsustusi, mille eesmärk on suunata siseriiklikku kohut temapoolsel hindamisel³⁷.

63. Sellest kontekstist tulenevalt kontrollin ma võrdvärsuse ja tõhususe põhimõtteid arvestades, kas vaidlusalused siseriiklikud menetlusnormid takistavad direktiiviga 93/13 antud õiguste kasutamist.

33 — Vt kohtuotsused komisjon vs. Itaalia (C-372/99, EU:C:2002:42, punkt 15); Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 37) ja Pohotovost (C-470/12, EU:C:2014:101, punkt 44).

34 — Vt kohtuotsus Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 38).

35 — *Ibidem* (punkt 40).

36 — Siiski näib eelotsusetaotlusest nähtuvat, et see kohus ei ole kohustatud asjaomaseid menetlusi peatama. Vt selle kohta käesolev ettepanek, 8. joonealune märkus.

37 — Vt selle kohta kohtuotsus Mascolo jt (C-22/13, C-61/13, C-63/13 ja C-418/13, EU:C:2014:2401, punktid 81 ja 83).

64. Selles osas meenutan, et Euroopa Kohus on juba mitu korda otsustanud, et kuna menetlusnorme ei ole ühtlustatud, reguleeritakse seda küsimust liikmesriikide siseriiklikes õiguskordades, lähtudes nende menetlusautonoomia põhimõttest. Euroopa Kohus on siiski rõhutanud, et menetlusnormid, mis tagavad siseriiklikus õiguses isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste kaitse, peavad vastama kahele tingimusele: need ei tohi olla ebasoodsamad kui samalaadsete siseriikliku õigusega reguleeritavate olukordade puhul (võrdväarsuse põhimõte) ja need ei tohi muuta liidu õigusega tarbijatele antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte)³⁸.

a) Võrdväarsuse põhimõtte järgimine

65. Mis puudutab võrdväarsuse põhimõtte järgimist, siis see eeldab, et vaidlusalune siseriiklik õigusnorm oleks ühtemoodi kohaldatav nii liidu kui ka siseriikliku õiguse eiramisest tulenevate hagide puhul, kui neil hagidel on sarnane ese ja alus. Võrdväarsuse põhimõttest kinnipidamise kontrollimisel hindab siseriiklik kohus, kellele ainsana on vahetult teada siseriiklikul õigusel põhinevate hagide suhtes kohaldatavad menetlusnormid, nii seda, kas menetlusnormid, mis tagavad siseriiklikus õiguses isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste kaitse, on kooskõlas nimetatud põhimõttega, kui ka väidetavalt sarnaste siseriiklikul õigusel põhinevate hagide eset ja olulisi tunnuseid. Selleks peab siseriiklik kohus hindama asjaomaste hagide sarnasust, võttes arvesse nende eset, alust ja olulisi tunnuseid. Siseriiklik kohus peab otsustades, kas siseriiklik menetlusnorm on ebasoodsam, võtma arvesse selle normi seisundit menetluses tervikuna, selle menetluse kulgemist ning menetlusnormide eripära³⁹.

66. Käesolevas asjas on tsiviilkohtumenetluses kehtiva võimaliku esimuse või *lis pendens*'i olukorra individuaalsete ja kollektiivsete kohtuasjade vahel tinginud vaidlusaluste õigusnormide tõlgendamise kriteeriumid, mis ei ole ühtlustatud liikmesriigi erinevate kohtute vahel. Siiski ei esine minu arvates ühtegi tegurit, mis võimaldaks järeldada, et neid õigusnorme on tõlgendatud erinevalt selliste kohtuvaidluste raames, mis puudutavad siseriiklikust õigusest tulenevaid õigusi.

b) Tõhususe põhimõtte järgimine

67. Nagu ma näitan järgnevates punktides, võimaldavad aga mitu tegurit tõhususe põhimõttest lähtuvalt järeldada, et selline asjaomaste siseriiklike menetlusnormide *tõlgendamine*, mis on aluseks tsiviilkohtumenetluses kehtivale esimusele ja võimaldab järelikult peatada individuaalhagi menetlemise kuni kollektiivhagi suhtes lõpliku otsuse tegemiseni, on muutnud direktiiviga 93/13 antud õiguste teostamise võimatuks või ülemäära raskeks.

68. Kui nõustuda esiteks põhimõttega – nagu see tuleneb käesoleva ettepaneku punktidest 46–59 –, et direktiiv 93/13 annab isikutele subjektiivseid õigusi, millele peab saama tugineda individuaalhagi menetlemise raames, ja teiseks sellega, et ebaausate tingimuste kasutamise lõpetamise kollektiivhagi on täiendav, erinev ja sõltumatu võimalikust individuaalhagist, ei ole võimalik õigustada individuaalhagi menetlemise kohustuslikku või automaatset peatamist kuni kollektiivhagi menetluses ei ole veel tehtud lõplikku otsust.

69. Mis puudutab tarbijatele antud õiguste individuaalsuse dimensiooni, siis selles osas tuleb märkida, et eelkõige mis puudutab kohustust kontrollida omal algatusel lepingutingimuse võimalikku ebaõiglust, ei saa siseriiklik kohus jätta direktiivi 93/13 alusel kõnealust tingimust kohaldamata, kui tarbija otsustab pärast seda, kui nimetatud kohus on vastavat küsimust selgitanud, mitte tugineda lepingutingimuse ebaõiglusele ning mittesiduvusele⁴⁰. Nimelt on Euroopa Kohus otsustanud, et kui

38 — Vt eelkõige kohtuotsused Rewe-Zentralfinanz ja Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188, punkt 5); Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437, punkt 12) ning Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, punktid 44–46). Vt samuti kohtuotsused Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 26); Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 50) ja Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, punkt 37).

39 — Vt selle kohta kohtuotsus Rosado Santana (C-177/10, EU:C:2011:557, punkt 90).

40 — Kohtuotsus Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 33).

siseriiklik kohus jõuab pärast omal algatusel teostatud kontrolli järeldusele, et lepingutingimus on ebaõiglane, „jätab ta selle kohaldamata, välja arvatud juhul, kui tarbija seda kohaldamata jätmist vastustab”⁴¹. Selline individuaalne dimensioon, mille kohaselt „sisaldab tõhusa õiguskaitse õigus ka pädevust jätta oma õigused kasutamata”⁴², realiseerub tarbija võimaluses esitada enda seisukoht ja liikmesriigi kohtu kohustuses „võtta vajaduse korral arvesse tarbija väljendatud tahet, kes teadlikuna, et ebaõiglane lepingutingimus ei ole siduv, on siiski vastu sellele, et seda ei kohaldata, andes nii kõnealuse lepingutingimuse kohaldamiseks vaba ja selge nõusoleku”⁴³.

70. Järelikult ei ole tõhususe põhimõttega kooskõlas tõlgendada vaidlusaluseid õigusnorme, eelkõige tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklit 43 nii, et selles on ette nähtud kohustus peatada individuaalhari menetlemine, kui paralleelselt toimub kollektiivmenetlus⁴⁴ või et see annab automaatselt esimuse kollektiivhari individuaalhari ees, ilma et tarbija võiks otsustada esiteks mitte tugineda enda õigusele või esitada see tõhusalt individuaalmenetluses või teiseks distantseeruda kollektiivharist.

71. Nagu märkis komisjon enda kirjalikes seisukohtades, nõuab direktiiviga 93/13 antud individuaalsete õiguste tõhususe järgimine, et tarbijad võiksid distantseeruda kollektiivharist ja esitada individuaalhari või lihtsalt jätkata kollektiivhari menetluses ja nõustuda, et vaidlusalune lepingutingimus ei ole siduv. Teiste sõnadega peaks tarbijal „olema õigus [kollektiivhari menetlusest] enne lõpliku kohtuotsuse tegemist või asja muul kehtival viisil lahendamist mis tahes hetkel lahkuda, ilma et ta kaotaks võimaluse oma nõuet muul viisil esitada, kui see ei ole vastuolus tõrgeteta õigusemõistmise tagamisega”⁴⁵. See järeldus puudutab juhtumit, kus tarbija ei osalenud kollektiivhari menetluses.

72. Teiseks, kui – nagu see nähtub käesoleva ettepaneku punktist 55 – nõustuda, et lepingutingimuse ebaõigluse abstraktsel ja üldisel kontrollil sellise lepingutingimuse kasutamise lõpetamiseks esitatud kollektiivhari raames on teistsugune ese kui individuaalhari puhul, milleks on lepingutingimuste konkreetne kontroll lähtuvalt üksikjuhtumi erelistest asjaoludest, tuleb seega samuti nõustuda, et põhimõtteliselt võivad kollektiivhari ja individuaalhari lahendamise raames tehtud otsused olla küll erinevad, kuid need on harva vastuolulised⁴⁶. Seega, tarbijat, kes otsustab esitada individuaalhari, ei pruugi puudutada kollektiivmenetluses tehtav kohtuotsus, isegi kui individuaalhari menetlev kohus soovib ilmselt selle kohtuotsusega arvestada⁴⁷.

73. Kolmandaks ja viimaseks ei saa tarbija võimalust astuda kollektiivhari menetlusse võrdsustada individuaalhari esitamisega. Kõigepealt, nagu nähtub eelotsusetaotlusest, kui tarbija osaleb individuaalselt kollektiivsete huvide kaitseks tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 11 lõike 4 alusel algatatud menetluses, siis peab ta ilmuma seda asja arutavasse kohtusse, loobudes enda elukohajärgse kaubanduskohtu kohtualluvusest. Ka võib kahe kuu pikkune tähtaeg alates meedias teate avaldamisest vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 15 lõigetele 1 ja 3 tekitada teatud raskusi puudutatud

41 — *Ibidem* (punkt 35).

42 — Kohtujuristi ettepanek, Kokott, kohtuasi Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:128, punkt 53).

43 — Kohtuotsus Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 35).

44 — Ma märgin aga, et kohtutele peab jääma võimalus peatada individuaalmenetlus teistel õiguspärastel põhjustel, kui menetluse peatamine on sobiv ja proportsionaalne vahend korrahase õigusemõistmise tagamiseks.

45 — Komisjoni 11. juuni 2013. aasta soovitus, lk 64, punkt 22.

46 — Näiteks ei tohi lepingutingimus olla abstraktselt ebaõiglane, vaid võib seda olla vaid teatud asjaoludel; või võib see olla potentsiaalselt ebaõiglane, kuid konkreetses olukorras, kus see on eraldi läbi räägitud, võib see järelikult olla asjaomasele tarbijale siduv.

47 — Ma märgin, et seda tõlgendust järgivad liikmesriigi teatud kohud, mis keelduvad menetluse peatamisest, tuginedes seejuures eelkõige asjaolule, et erinevus individuaalhari olemuse (konkreetne kontroll) ja kollektiivhari olemuse (abstraktne ja üldine kontroll) vahel takistab seda, et teisenäimetatud menetluse mõju laienuks ka esimesena nimetatud menetlusele. Vt eelkõige Audiencia Provincial de Granada (Granada piirkondlik kohus) otsus nr 128/2014, 23.5.2014, Audiencia Provincial de Oviedo (Oviedo piirkondlik kohus) otsused nr 308/2014 ja nr 141/2015, 17.12.2014 ja 20.5.2015, ning Audiencia Provincial de Girona (Girona piirkondlik kohus) otsus nr 332/2014, 3.12.2014.

tarbijate kaasamisel kollektiivhagi menetlusse⁴⁸. Lõpuks on tarbija ka seotud sellega, kuidas tarbijakaitseühendus otsustab kohtuasja pidada, ilma et tal oleks võimalik muuta menetluse eset või esitada teisi nõudeid, samuti peab ta arvestama menetluse viibimisega, mis takistab – nagu käesolevas asjas – tema kui tarbija kaitset.

74. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades olen ma seisukohal, et tõhususe põhimõtet arvestades tuleb direktiivi 93/13 artiklit 7 tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus sellised siseriiklikud menetlusnormid nagu põhikohtuasjas, mis lubavad tsiviilkohtumenetluses kehtiva esimuse tõttu peatada ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhagiga paralleelselt esitatud individuaalhagi menetlemise kuni kollektiivmenetluses lõpliku kohtuotsuse langetamiseni, tingimusel, et esiteks ei ole selline peatamine kohustuslik ega automaatne ja teiseks võib asjaomane tarbija kollektiivhagist distantseeruda.

V. **Järeldus** Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona'le (Barcelona 9. kaubanduskohus) järgmiselt: Tõhususe põhimõtet arvestades tuleb nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artiklit 7 tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus sellised siseriiklikud menetlusnormid nagu põhikohtuasjas, mis lubavad tsiviilkohtumenetluses kehtiva esimuse tõttu peatada ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise lõpetamise nõudes esitatud kollektiivhagiga paralleelselt esitatud individuaalhagi menetlemise kuni kollektiivmenetluses lõpliku kohtuotsuse langetamiseni, tingimusel, et:

- selline peatamine ei ole kohustuslik ega automaatne, ja
- asjaomane tarbija võib kollektiivhagist distantseeruda.

48 — Selle kohta vt käesolev ettepanek, punkt 41.